

Vogrče in Djekše

Kaj pomeni duševati?

Dostop: Do Vogrč (Rinkenbergr) se pride po cestah v severovzhodnem predelu Podjune, najboljše iz Pliberka (Bleiburg). V Nonči vasi (Einersdorf) se cesta k Vogrčam odcepi na levo. Desno od Vogrč pelje cesta čez Dravo. Preko Lipice (Lippitzbach) in Dolinje vasi (Obermitterdorf) zavijete najprej na zahod proti Velikovcu (Völkermarkt). Tik pred tem mestom zavijete na sever, pod avtocesto, in po 17 km dosežete Djekše (Diex). Vmes je vredno obiskati Vovbre (Haimburg), z Djekš pa še Knežo (Grafenbach) in Krčanje (Greutschach). Iz Pliberka 33 km. Odlična kolesarska tura! Oskrbite se z zemljevidom.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne zanimivosti

Po dr. Marijanu Zadnikarju je na Koroškem v več kakor 250 krajih večina vseh ohranjenih srednjeveških fresk v Avstriji; tu je največ gotskih krilnih oltarjev in slikanih oken, povrh pa še obpoptnih znamenj. Na koroških tleh se prekrivajo tri velike etnične skupine in umetniško vzdušje teh starih cerkva izhaja iz njihovega medsebojnega oplajanja.

Vogrški sv. Krištof, ki zapoveduje, da se ne sme kleti, še duševati ne.

Tudi cerkev v Vogrčah je srednjeveška kakor velika večina koroških cerkva, saj je bil srednji vek pravi zlati čas koroške umetnosti in arhitekture. Če jo boste iskali, boste morali voziti skozi vso to lično in bogato vogrško vas, iti tako rekoč do zadnjega vogala, ker je skrita na zahodnem koncu in se za njo že širi zeleno zatišje. Odkar so jo pred manj kot pol stoletja obnovili, je navzven zelo vesela, vsa pisana. Tu bi se marsikak župnik ali celo arhitekt iz Slovenije lahko učil, kako živ, kako svetel vtis lahko vzbuja staro obnovljeno svetišče. Nobene senilne sivine! Res pa je, da so Vogrčani z obnovo malce prekrili gradbene modifikacije svoje cerkve, ki sicer vleče svoje poreklo že iz leta 1193. A tudi oko manj veččega ljubitelja cerkvene arhitekture lahko veselo odkriva romanske, gotске in baročne prvine. Še bolj razveseljiv je res izviren slovenski napis pod velikansko zunanjo fresko sv. Krištofa (ki sicer ni tako zelo lepa, da bi človek vzdihoval od navdušenja), glasi pa se: *Sveti Krištof vam pove: Kleti, duševati se ne sme ...* Duševati? Kaj neki bi

Igre svetlobe nad pliberšklim delom Podjune

to pomenilo? Nikjer v slovarjih ni izraza duševati. Naša slovenščina je neskončno gibčna in zanimiva, vendar pa trije vprašani Vovbrčani niso vedeli, kaj pomeni duševati. Morda to, da kažeš na obrazu svojo dušo? To počnemo vsi, hote ali nehote. Morda to, da svojo dušo dušiš, kadar nočeš pokazati svoje jeze? Da prisilno skrivaš svojo jezo? Nekateri to znajo. Pleterski menih mi je na vprašanje, kako preklinja, odgovoril: »Rečem, da sem res jezen na tega človeka ...«

Iz Vogrč lahko nadaljujete potovanje preko Drave v stare vasi Vovbre, Kneža, Krčanje in Djekše, v najsevernejše kraje, kjer še živijo Slovenci. Visoki vasi pod Svinško planino (Saualpe) – Djekše (1153 m) in z njimi 4 kilometre na vzhod oddaljena Kneža (1163 m) – imata več

Župna cerkev sv. Florijana v Vogrčah. Njena največja dragocenost so gotoske freske iz 15. stoletja.

Vas Djekše, najbolj proti severu pomaknjen kraj dvojezičnega ozemlja, obenem eden najbolj sončnih krajev na Koroškem

kot 2000 sončnih ur v letu; sta najbolj osončena kraja na Koroškem. Tako piše v turističnem promocijskem gradivu, kar ni brez teže v tej deželi, ki ji tako rekoč nikoli ne zmanjka sonca željnih turistov z germanskega severa. Podatka o osončenosti ne pozabijo posebej poudariti niti na koncu umetnostnozgodovinske razlage o glavnem spomeniku Djekš, cerkvi sv. Martina, obzidani s srednjeveškim zidom, razlage, ki jo za en evro poslušaj po slušalkah v cerkvi, tudi v slovenščini.

Ta lepi kraj leži na najbolj severni točki dvojezičnega ozemlja avstrijske Koroške in je potemtakem tudi najsevernejša slovenska vas. Toda ali je res naša? *Le še tu in tam kdo po slovensko pogrkuje* (Ervin Fritz). Podobe križevega pota v cerkvi imajo stare slovenske podnapise (*Jezus umerje na križu ...*). Tudi priimki na pokopališču se skoraj vsi končajo na -nik, kar ustreza starim popisovalnim statistikam, da so na Djekšah pred 90 leti govorili v glavnem slovensko; v novejšem času pa so končnice -nik zapisane le še -nig in -nigg. Župni upravitelj, Johann Markitz iz Globasnice, ki je na Djekšah in Kneži vzdrževal *svovenje* pri življenju, je umrl poleti 2002. Tudi sedanji župnik, Valentin Gotthardt, Slovenec iz Ziljske doline, še dosledno dvojezično mašuje na Djekšah, Kneži in Krčanjah. Ima pa slovenščina poleg

nemščine, angleščine in italijanščine svoje enakopravno mesto na tablah, ki kartografsko in s podatki pojasnjujejo turistično ponudbo Djekš. Tako bo morda turizem, ki ne more shajati brez človečnosti in gostoljubja, pomagal na podsvinških vaseh omiliti naše narodne bolečine.

Mons Diehse je bila omenjena že karantanskega leta 895, župna cerkev pa prvič 1168. Ob morilskih vdorih turških in poturčenih tolp je na prisojnih pobočjih Svinške planine zraslo kar nekaj cerkvenih trdnjav. Planinski kmetje, še danes v temelju nezaupljivi do dolincev, trdnjav nikoli niso porušili, zato jih zdaj uspešno prodajajo turistom. Delno so še ohranjene na Krčanjah, Kneži in Vovbrah. Knežja trdnjava premore še močan stolp, pod katerim je edini dostop v cerkev Marije Magdalene iz začetka 16. stoletja. Vhod v cerkev odlikuje izredno bogat gotski portal. Zvezdasto mrežasta stropna rebra so tudi prelep dosežek gotike v notranjosti. Visoka umetnost in predana vera sta spremljali življenje stoletnih slovenskih rodov. Človek se tu poistoveti z zgodovino, potrpežljivostjo svojega naroda, ob smrtnih nevarnostih, ki jih je preživel. Zgornji del taborskega obzidja ima še zmeraj mogočna bruna, v katerih so ohranjene strelnice.

Djekšanska cerkvena trdnjava pa, imenitna, da take ni niti v matični Sloveniji, je ohranjena v celoti. Kakih pet metrov visoko kamnito obzidje z dvema okroglima obrambnima stolpoma in s pravokotnim vhodnim stolpom, kjer so bila pripeta dvizna vrata, na katerih je zapisana letnica 1535, še danes učinkuje neosvojljivo in nezrušljivo. Od cerkve, kakor je že zajetna, se za temi zidovi vidijo samo strehe. Le cerkvena zvonika sta se pognala visoko, v

Cerkev sv. Martina v Djekšah, najbolj imenitna med vsemi cerkvenimi trdnjavami na območju Svinške planine

Dješki Krištof in farno pokopališče, zamejeno s kakšnih pet metrov visokim kamnitim obzidjem, na katerem so vgrajene še lesene palisade oziroma s skrilom pokriti hodniki.

Tudi v gorski vasi Krčanje na vzhodnem pobočju Svinške planine imajo cerkev sv. Martina, ki se je prav tako kakor dješki Martin v 15. stoletju obdala z visokim obzidjem, da bi se skupaj s Krčanci ubranila pred turškimi plenilskimi tolpmami iz Bosne.

slavo Djekš in bogatih trdnih kmetij, posejanih po samotah Svinške planine. Nad poznogotskim portalom je vzdian relief križanja krščanskega Boga, ki je Turkom oznanjal moralno nezlomljivost branilcev. Še danes je obzidje po zgornjem notranjem robu ovito z lesenim obrambnim hodnikom, ki ima na zunanji strani konzolni sistem s strelnimi linami. Oboje je pokrito s skriljem, ki je vojskujoče kmete varovalo pred zažigalnimi puščicami. Ko pa so napadi minili, so Djekšani svojo cerkev razširili, ji prizidali še en zvonik, tako da je znotraj obzidja ostalo dovolj prostora le še za pokopališče. Cerkev je ostala obrnjena proti jugu oziroma severu, v osi oblega hrbtna, ki se s Svinške planine kakor velikanski polegli prašič spušča proti Velikovcu. (No, Svinška planina, imenovana tudi Svinja planina, ni dobila imena po svinjah, kakor bi sodili po nemškem preimenovanju obaltne gore, pač pa – po nekaterih tolmačenjih, ki so, bog pomagaj, piscu teh vrstic bliže – od starih svinčenih rudnikov.) Od lege na tem gorskem hrbtu sta kraja Djekše in Kneža obsijana ves dan, zaradi svoje nadmorske višine in sijajnih razgledov na Podjuno ter Karavanke pa privabljata ljudi, ki imajo radi dober zrak, svetlobo in prostornost. Evropske subvencije za gorske kmete prinašajo v kraj še večjo blaginjo, kar je vidno po kar najboljši kmetijski mehanizaciji, razkošnih novogradnjah in prestižnih avtomobilih. Ljudje so prijazni, otroci razposajeni, tesno je, kaže, samo tistim, ki so za vedno ostali za

obzidjem. Djekše so ideal gorske turistične vasi, ki bogato živi še od kmetijstva. Tu ni revežev, ni podrtij.

Ljubitelj slovenske književnosti se bo nostalgичno spomnil na pretresljivo Prežihovo povest Boj na požiralniku, v kateri Dihurji, revni koroški bajtarji, hrepenijo po življenju na bogatih Djekšah.

Ali je še daleč do Svinjske planine?

V daljavi se je nebo dotikalo široke Svinje.

Še zelo zelo daleč ...

Medtem ko so otroci strmeli v daljno obzorje, se je Dihur zamaknil v razprostrto pliberško dobrovo /.../, ki je blestela v zorečem žitu ali ajdovem cvetu. Bila je kakor potica, ki zapeljivo dehti in se smehlja.

Tako zapeljivo je dehtela in se smehljala, da so otroci le strmeli, njihov oče pa se je zamaknil ... Kakor da bi jih sv. Krištof iz Vogrč uročil, naj ne dušujejo. Morda pa so duševali le v sebi, ker so vedeli, da razprostrtih pliberških daljav ne bodo mogli nikoli doseči. Kdo bi vedel, kaj je pravzaprav duševanje. Odgovor je skrit v slovensščini, v duhovni hiši, v kateri živimo. Prমেjduš, da je.

Širna prostranstva Svinjske planine ...

... in veselo znamenje na pliberški dobravi, etnična stalnica na zavitih poteh zgodovine našega zamejstva

